

Brüssel, 16. detsember 2025
(OR. en)

16933/25

ELARG 172
COWEB 179
COEST 910

MÄRKUS

Saatja:	Eesistujariik
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Eesistujariigi järeldused laienemise kohta

Eesistujariik märgib, et nõukogu järelduste eelnõu kavandatud teksti toetas nõukogus selle punkti üle peetud arutelude käigus 26 delegatsiooni.

Kuna aga üks delegatsioon teksti ei toetanud, otsustas eesistujariik konsensuse puudumisel esitada lisatud teksti eesistujariigi järeldustena.

EESISTUJARIIGI JÄRELDUSED LAIENEMISE KOHTA

1. Nõukogu kinnitab taas Euroopa rahusse, julgeolekusse, stabiilsusesse ja heaolusse 21. sajandil olulise panuse andva laienemise geostrateegilist tähtsust. Tõhusat, tulemuspõhist ja usaldusväärset laienemisprotsessi, mis põhineb Kopenhaageni kriteeriumidel, väljakujunenud põhimõtetel ja meetodikal, tuleb jätkata.
2. Nõukogu kutsub kõiki partnereid tungivalt üles kasutama ära seda võimalust ning praegust hoogu ja võtma kõik vajalikud meetmed, et kiirendada oma edusamme ELiga ühinemise poole liikumisel. Üha ebastabiilsemas geopoliitilises olukorras, kus Venemaa peab meie mandril Ukraina-vastast agressioonisõda, on Euroopa Liit jätkuvalt rahu, jõukuse ja julgeoleku tugisammas. Rahvusvahelise õiguse järgimine, konfliktide rahumeelne lahendamine, lepitus ja piirkondlik koostöö on ülimalt olulised põhimõtted, millele liit on pühendunud.
3. Nõukogu kinnitab taas, et kõigi ELiga ühineda soovivate partnerite edusamme hinnatakse endiselt õiglase ja range tingimuslikkuse ja riikide endi saavutuste põhjal: see põhimõte on nurgakiviks ühinemisläbirääkimistele, mille keskmes on õigusriik, demokraatia ja põhiõigused. Nad peavad austama ja edendama aluslepingutes sätestatud Euroopa Liidu väärtusi. ELi liikmesus eeldab suutlikkust täita täielikult kõiki liikmesusega kaasnevaid kohustusi. ELi liikmesuse suunas liikumine sõltub endiselt kõige enam põhiküsimuste teemaplokis tehtud edusammudest. Erilist tähelepanu tuleks pöörata komisjoni väljatoodud puuduste kõrvaldamisele.

4. Euroopa Liidu suutlikkus võtta vastu uusi riike ja samal ajal säilitada tõhus toimimine ja areng on oluline arutlusteema nii Euroopa Liidu kui ka kandidaatriikide üldistes huvides. Liidu edasiseks laienemiseks peavad olema valmis nii EL kui ka tulevased liikmesriigid. Samal ajal kui liikmeks pürgivad riigid suurendavad oma reformipüüdlusi, peab EL teostama vajalikud siseettevalmistused ja reformid, nagu on sätestatud Granada deklaratsioonis ja Euroopa Ülemkogu 2024. aasta juuni järeldustes. See muudab ELi tugevamaks ja suurendab Euroopa suveräänsust. Nõukogu jätkab selle küsimuse käsitlemist ja tööd vastavalt kokkulepitud menetlustele.
5. ELi integratsiooniprotsessi keskseks aspektiks jääb täielik koostöö ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga (ÜVJP), mis väljendab selgelt partneri strateegilist valikut. Nõukogu eeldab, et kõik partnerid saavutavad täieliku koostöö ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga, sealhulgas piiravate meetmetega. Nõukogu peab tervitatavaks partnerite jätkuvat panust ELi ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) missioonidesse ja operatsioonidesse.
6. Lääne-Balkanil on heanaaberlikud suhted ja piirkondlik koostöö jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid. Nõukogu innustab tungivalt partnereid lahendama oma kahepoolseid vaidlusi ja küsimusi, mis tulenevad mineviku pärandist, toimides koostöös rahvusvahelise õiguse ja juurdunud põhimõtetega, sealhulgas õigusjärgluse küsimusi käsitleva lepinguga.
7. Endiselt on üks prioriteet lähendada partnereid ELile juba enne ühinemist. Nõukogu kutsub kandidaatriike üles olemasolevaid võimalusi maksimaalselt ära kasutama ja kutsub komisjoni üles esitama täiendavaid ettepanekuid järkjärgulise integratsiooni kohta.
8. Endiselt on ülimalt oluline kõigi partnerite ja ELi tõhus strateegiline kommunikatsioon laienemise ja sellest tuleneva kasu teemal.

9. Nõukogu võtab tähelepanelikult teadmiseks komisjoni 4. novembri 2025. aasta teatise ja aruanded ning väljendab heameelt eelkõige järgmise üle.
- Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja ja jätkuva hübriidtegevuse tõttu tekkinud olulistest väljakutsetest hoolimata on mitu kandidaatriiki 2025. aastal teinud märkimisväärseid läbimurdeid ja edusamme. Nõukogu tunnustab seda saavutatud edu ja jääb ootama võimalust astuda uusi samme, liikumaks vastavate ühinemisprotsessidega edasi niipea, kui kriteeriumid on täidetud ja tingimused seda võimaldavad.
  - Montenegro on teinud ühinemisläbirääkimistel veel edusamme ning 12 läbirääkimispeatükki on nüüdseks ajutiselt suletud. Nõukogu jääb ootama võimalust sulgeda võimalikult kiiresti ajutiselt veel peatükke, kui tingimused on täidetud. Tuginedes Montenegro tehtud üldistele edusammudele, otsustab nõukogu luua Montenegro ühinemislepingu koostamise ajutise töörühma. Sellega seoses ja esmajärjekorras jääb nõukogu ootama vajalikku ettevalmistavat tööd, et tagada ajutise töörühma tõhus toimimine, kui see on loodud, sealhulgas mis puudutab tulevaste ühinemislepingute peamiste põhimõtete selgitamist.
  - Albaania on nüüd avanud kõik kuus läbirääkimispeatükkide teemaplokki ja teeb ühinemisläbirääkimistel edusamme.
  - Ukraina ja Moldova Vabariigi (edaspidi „Moldova“) sõelumisprotsess on edukalt ja õigeaegselt lõpule viidud ning nõukogu võtab tähelepanelikult arvesse komisjoni hinnangu, et kõik kuus teemaplokki on avamiseks valmis. Nõukogu jääb ootama teemaplokkide avamist mõlema kandidaadiga, alustades viivitamata põhiküsimuste plokist, millele järgnevad teised plokid vastavalt metoodikale ja läbirääkimisraamistikele. Nõukogu teeb tööd järgmiste sammude ettevalmistamiseks.

- Partnerite ELiga seotud reformid, mis võimaldaksid anda enneolematut täiendavat rahalist toetust, mida nüüd Ukraina rahastu ning Lääne-Balkani ja Moldova majanduskasvu kavade kaudu välja makstakse.
10. Nõukogu peab tervitatavaks järkjärgulisest integreerimisest tulenevat uut selget kasu, kusjuures samal ajal säilitatakse täielikult ELi siseturu terviklikkus ja võrdsed tingimused. Nõukogu ootab eelkõige järgmist.
- Ukraina ja Moldova ühinemist 1. jaanuaril 2026 randle-nagu-kodus-piirkonnaga, mis võimaldab nende elanikel teha kõnesid Euroopa Liitu ja Euroopa Majanduspiirkonda, Euroopa Liidust ja Euroopa Majanduspiirkonnast ning kasutada mobiilandmesidet ilma lisatasudeta.
  - Lääne-Balkani partnerite sama eesmärgi saavutamist 2026. aastal. Nõukogu kutsub komisjoni üles kiirendama selleks tehtavat tööd.
  - Märkimisväärselt madalamad eurodes tehtavate pangatehingukulud nii kodanike kui ka ettevõtjate jaoks, kui Montenegro, Serbia, Albaania, Põhja-Makedoonia ja Moldova ühinevad ühtse euromaksete piirkonnaga (SEPA), ning loodetavasti ühineb peagi veel partnereid.
11. Nõukogu on jätkuvalt pühendunud sellele, et pakkuda kandidaatidele selget ja prognoositavat teed ELiga ühinemiseks, sealhulgas kehtestatud metoodika raames toimuva ühtlustamise abil. Sellega seoses rõhutab nõukogu valitsustevaheliste poliitiliste konverentside korraldamise tähtsust.
-

Nõukogu võtab tähelepanelikult teadmiseks komisjoni 4. novembri 2025. aasta teatise ELi laienemispoliitika kohta, mis sisaldab aruandeid Montenegro, Albaania, Ukraina, Moldova Vabariigi (edaspidi „Moldova“), Serbia, Põhja-Makedoonia, Bosnia ja Hertsegoviina, Kosovo*, Türgi ja Gruusia kohta.

MONTENEGRO

1. Nõukogu väljendab heameelt Montenegro märkimisväärsete edusammude üle ELi reformide teekonnal ning tunnustab valitsust tema otsusekindluse eest reforme ellu viia. Nõukogu võtab teadmiseks ühinemisläbirääkimiste senised kogusaavutused: kõik 33 sõelutud peatükki on avatud ja neist 12 ajutiselt suletud. Nõukogu innustab valitsust järgima oma ambitsioonikat kava viia ühinemisläbirääkimised edukalt lõpule. Nõukogu innustab kõiki poliitilisi jõude säilitama oma laiapõhjalist poliitilist konsensust ning suurendama oma jõupingutusi ja tegema koostööd edasiste edusammude tagamiseks. Nõukogu kinnitab taas oma toetust Montenegro jätkuvatele edusammudele ELiga ühinemise suunas ning jääb ootama täiendavate peatükkide ajutist sulgemist, kui tingimused on täidetud.
2. Nõukogu innustab Montenegrot liikuma edasi kõigi, aga eriti õigusriiki käsitlevate 23. ja 24. peatüki **sulgemiskriteeriumide** täitmisega.

---

* Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

3. Montenegro peab jätkama oma reformiteekonda, eelkõige kohtusüsteemi, väljendusvabaduse, meediavabaduse, korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse ning avaliku halduse valdkonnas. EL eeldab, et Montenegro suurendab riigi haldussuutlikkust üldiselt. Nõukogu märgib, et suurkorruptsiooni juhtumite puhul on lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste arv endiselt väike, ning rõhutab, et Montenegro peab parandama tulemusi suurkorruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse juhtumite uurimisel ja nende eest süüdistuste esitamisel, tagades lõplikud süüdimõistvad kohtuotsused, hoiatavad karistused, vara arestimise ja konfiskeerimise. Nõukogu kutsub Montenegrot üles viima oma valimisi käsitlevad õigusaktid veelgi enam kooskõlla ELi *acquis*' ja Euroopa standarditega, eelkõige seoses erakondade ja valimiskampaaniate rahastamisega.
4. Samuti innustab nõukogu Montenegrot tagama peamiste kohtuorganite kestva toimimise ning kiirendama ja süvendama peamiste **kohtureformide** elluviimist, et tagada kohtusüsteemi sõltumatuse, professionaalsuse ja vastutuse edasine tugevdamine. Montenegro peab pooleliolevad vabadele ametikohtadele nimetamised läbipaistva ja kaasava konsultatsiooniprotsessi ning tulemuspõhiste menetluste kaudu kiiresti lõpule viima.
5. Nõukogu tunnustab varjupaiga- ja **rändehalduse** valdkonnas tehtud positiivseid edusamme, rõhutades samas vajadust saavutada kiire ja täielik kooskõla ELi viisapoliitikaga.
6. **Majanduslike kriteeriumide** teemal väljendab nõukogu heameelt majanduse jõulise kasvu, pangandus- ja finantssektori stabiilsuse üle ning tööturu olukorra paranemise üle. Nõukogu rõhutab, et on oluline kaitsta keskpanga sõltumatust ning juhatuse liikmete läbipaistvat ja erapooletut ametisse nimetamist, ning väljendab heameelt asekuberneride hiljutise ametisse nimetamise üle. Nõukogu innustab Montenegrot rakendama jõulisemalt vajalikke struktuurireforme, vähendama valitsemissektori võlga ning jätkama eelarve juhtimise ja läbipaistvuse tõhustamise jõupingutusi.

7. Nõukogu soovib kindlameelselt jätkata Montenegro järkjärgulist integreerimist ELi siseturuga, tuginedes muu hulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu põhjalikumale rakendamisele. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Montenegros on rakendamisel Lääne-Balkani **majanduskasvu kava**, kusjuures sellega liigutakse eesmärgi suunas tuua kodanikele konkreetset kasu. Nõukogu võtab rahuloluga teadmiseks esimesed kaks osalist makset reformi- ja kasvurahastu raames ning innustab Montenegrot jätkama oma reformikava rakendamist.
8. Nõukogu märgib, et **heanaaberlikud suhted** ja piirkondlik koostöö on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid.
9. Nõukogu avaldab Montenegrole suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning **ELi ÜVJP** kindla ja pikaajalise täieliku järgimise eest, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on selge märk Montenegro strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Samuti väljendab nõukogu heameelt seoses Montenegro jätkuva aktiivse osalemisega ÜJKP kohastes ELi missioonides ja operatsioonides ning seoses Montenegro huviga sedalaadi koostöö tugevdamise vastu. Kõrgetasemeline ELi-Montenegro julgeoleku- ja kaitsedialoog pakub paindlikku platvormi tihedamaks praktiliseks koostööks.

ALBAANIA

10. Nõukogu tunnustab Albaaniat märkimisväärsete edusammude eest, mis on viinud kõigi läbirääkimisplokkide avamiseni. Nõukogu peab tervitatavaks valitsuse ambitsioonikat kava ühinemisläbirääkimiste edukaks lõpuleviimiseks ning innustab kõiki poliitilisi jõude ja sidusrühmi suurendama oma jõupingutusi ja tegema edasiliikumise tagamiseks koostööd.
11. Nõukogu tuletab meelde, et Albaania **parlamendil** on oluline roll ELiga seotud reformide arutamisel ja vastuvõtmisel ning selle tagamisel, et need põhinevad kaasaval, konstruktiivsel ja läbipaistval protsessil.

12. Nõukogu rõhutab, et läbirääkimiste üldine tempo sõltub **põhiküsimuste** teemaploki puhul saavutatud edusammudest. Nõukogu innustab Albaaniat intensiivistama põhiküsimustega seotud reformi, eelkõige selleks, et viia lõpule õigusriigi põhimõtteid käsitleva 23. ja 24. peatüki **vahekriteeriumide** täitmine, mis võimaldaks Albaanial alustada läbirääkimispeatükkide ajutist sulgemist. Ka peaks Albaania kiirendama tööd, et täita kõigi läbirääkimispeatükkide **sulgemiskriteeriumid**.
13. **Põhiküsimuste** teemaploki, sealhulgas **õigusriigi** valdkonna puhul märgib nõukogu positiivselt, et Albaania jätkab kohtureformi elluviimist, ning rõhutab vajadust tagada kohtusüsteemi terviklikkuse ja vastutuse püsimine kontrollide tulemusel kehtestatud kõrgete standardite järgimise kaudu. Nõukogu rõhutab, et on oluline tagada kohtusüsteemi, sealhulgas korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse eristruktuuri (SPAK) sõltumatus ning tugevdada veelgi kohtusüsteemi vastupanuvõimet sise- ja välissekkumise suhtes. Nõukogu tuletab samuti meelde, kui oluline on, et Albaania tagaks tõhusa õiguskaitse ja kohtuotsuste järjepideva täitmise. Nõukogu väljendab heameelt seoses Albaania edusammudega korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses ning kutsub Albaaniat üles jätkama heade tulemuste saavutamist ja tugevdama oma suutlikkust nende küsimustega tegelemisel. Nõukogu väljendab heameelt SPAKi ja selle kohtute poolt juba saavutatud heade tulemuste üle, sealhulgas suurkorruptsiooni juhtumite puhul. Samuti väljendab nõukogu heameelt ELi ja liikmesriikide õiguskaitseasutustega hea koostöö tegemise üle, mis peaks jätkuma, sealhulgas koostöö finantsuurimiste valdkonnas. Nõukogu kinnitab taas, et ELi finantshuvide kaitsmiseks on oluline tugevdada kontrolli ja suutlikkust.

14. Nõukogu väljendab heameelt tehtud edusammude üle, sealhulgas selliste õigusaktide vastuvõtmise üle, mis käsitlevad rahvusvähemustesse kuuluvate isikute õigusi enesemääramise ja vähemuskeelte kasutamise, isikuandmete kaitse ja soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas. EL tuletab meelde, kui oluline on, et Albaania jätkaks **põhiõiguste kaitse** tugevdamist. Ajakirjandus- ja väljendusvabadust tuleb suurendada. Albaania peab veelgi tõhustama jõupingutusi meedia mitmekesisuse ja sõltumatuse suurendamiseks, sealhulgas tagades au teotamise täieliku dekriminaliseerimise, suurendades meediaomandi läbipaistvust ning tagades ajakirjanikele ohutu ja turvalise keskkonna. Nõukogu rõhutab, et on oluline edendada lapse õigusi, rakendada tõhusalt vähemusi käsitlevaid teiseseid õigusakte, viia ellu ulatuslik maareform ja tugevdada omandiõigusi läbipaistvalt ja usaldusväärsetl kooskõlas ELi ühise seisukohaga 1. teemaploki kohta. Lisaks tuleb veelgi tugevdada kodanikuühiskonna rolli ning tõhustada sisukaid konsultatsioone.
15. Nõukogu märgib, et 11. mai 2025. aasta parlamendivalimised olid küll konkurentsipõhised, kuid leidis ka puudusi, mis tuleb kõrvaldada. Seda silmas pidades kutsub nõukogu üles viima kooskõlas OSCE/ODIHRi ja Veneetsia komisjoni soovitustega kaasavalt ja õigeaegselt läbi ulatusliku **valimisreformi**.
16. Nõukogu tunnustab **rände** ja piirihalduse valdkonnas tehtud edusamme, rõhutades samas, et on oluline teha täiendavaid edusamme varjupaigataotlejate vastuvõtusüsteemide ja -menetluste parandamisel ning ELi viisapoliitikaga kiire ja täieliku kooskõla saavutamisel.
17. **Majanduslike kriteeriumide** teemal väljendab nõukogu heameelt toimiva turumajanduse arendamisel Albaania poolt tehtud ettevalmistuste hea taseme üle. EL innustab Albaaniat intensiivistama jõupingutusi, et suurendada suutlikkust tulla toime konkurentsipurve ja turujõududega ELis ning viia jätkusuutlikul viisil ellu vajalikke struktuurireforme.

18. Nõukogu soovib kindlameelselt jätkata Albaania järkjärgulist integreerimist ELi siseturuga, tuginedes muu hulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu põhjalikumale rakendamisele. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Albaanias on rakendamisel Lääne-Balkani **majanduskasvu kava**, kusjuures sellega liigutakse eesmärgi suunas tuua kodanikele konkreetset kasu. Nõukogu võtab rahuloluga teadmiseks esimesed kaks osalist makset reformi- ja kasvurahastu raames ning innustab Albaaniat jätkama oma reformikava rakendamist.
19. Nõukogu väljendab heameelt Albaania jätkuva konstruktiivse **mitmepoolses** ja **piirkondlikus koostöös** osalemise üle. Nõukogu märgib, et **heanaaberlikud suhted** ja piirkondlik koostöö on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmtingimata vajalikud elemendid.
20. Nõukogu avaldab Albaaniale suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning **ELi ÜVJP** kindla ja pikaajalise täieliku järgimise eest, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on selge märk Albaania strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Samuti väljendab nõukogu heameelt Albaania jätkuva aktiivse ÜJKP-kohastes ELi missioonides ja operatsioonides osalemise üle ning Albaania valmisoleku üle tõhustada koostööd ELiga sõlmitud julgeoleku- ja kaitsepartnerluse raames.

UKRAINA

21. Nõukogu kordab, et mõistab resoluutselt hukka Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja, mis on ilmne ÜRO põhikirja rikkumine, ning tuletab meelde Euroopa Liidu vankumatut toetust Ukraina sõltumatusele, suveräänsusele ja territoriaalsele terviklikkusele tema rahvusvaheliselt tunnustatud piirides ning Ukraina võõrandamatule õigusele kaitsta end Venemaa agressiooni vastu. EL jätkab Ukrainale ja Ukraina rahvale tervikliku, poliitilise, finants-, majandusliku, humanitaar- ja sõjalise abi ning diplomaatilise toetuse andmist nii kaua kui vaja.

22. Nõukogu märgib, et Ukrainale kogu sõjalise toetuse ja julgeolekutagatiste andmisel austatakse täielikult konkreetsete liikmesriikide julgeoleku- ja kaitsepoliitikat ning võetakse arvesse kõigi liikmesriikide julgeoleku- ja kaitsehuve.
23. Nõukogu tunnustab Ukrainat tema kindla pühendumuse ja vankumatu töö eest ühinemisega seotud reformide elluviimisel äärmiselt keerulistes tingimustes. Nõukogu väljendab heameelt sõelumisprotsessi eduka ja kiire lõpuleviimise üle ning võtab teadmiseks komisjoni hinnangu, et kõik kuus teemaplokki on avamiseks valmis. Nõukogu võtab arvesse, et Ukraina on vastu võtnud tegevuskavad õigusriigi, avaliku halduse ja demokraatlike institutsioonide kohta ning rahvusvahemusi käsitleva tegevuskava; kõigile neile tegevuskavadele on komisjon andnud positiivse hinnangu. Nõukogu jääb ootama teemaplokkide avamist, alustades viivitamata põhiküsimuste plokist, millele järgnevad teised plokid vastavalt laienemismetoodikale ja läbirääkimisraamistikule. Nõukogu teeb tööd järgmiste sammude ettevalmistamiseks.
24. EL **toetab** jätkuvalt Ukraina humanitaarvajadusi ning riigi taastamist, taastumist ja ülesehitamist.
25. Nõukogu võtab teadmiseks Ukraina jätkuvad jõupingutused **õigusriigi** tugevdamisel ning **kohtureformide** ja **avaliku halduse reformide** läbiviimisel, mis on ELiga ühinemise suunas liikumiseks jätkuvalt olulised. Kohtusüsteemi sõltumatus, erapooletus ja usaldusväarsus on endiselt keskse tähtsusega. Lisaks rõhutab nõukogu, et Ukraina peab ilma edasiste viivitusteta jätkama konstitutsioonikohtu vabade ametikohtade täitmist läbipaistva ja tulemuspõhise valikumenetluse kaudu ning tagama kohtu toimimise ja haldussuutlikkuse.
26. Nõukogu toonitab läbipaistvate ja tulemuspõhiste valiku- ja kontrolliprotsesside jätkuvat tähtsust kogu kohtusüsteemis, sealhulgas ülemkohtu valikumenetluse ja usaldusväarsuse kontrolli parandamist. Sellega seoses rõhutab nõukogu rahvusvaheliste partnerite nimetatud sõltumatute ekspertide sisulise ajutise kaasamise tähtsust.

27. **Korruptsioonivastase võitluse** teemal rõhutab nõukogu sõltumatute ja tõhusate korruptsioonivastaste institutsioonide olulisust ning väljendab heameelt 2025. aasta juulis tehtud seadusandlike paranduste üle, millega taastati Ukraina riikliku korruptsioonivastase büroo (NABU) ja korruptsioonivastase eriprokuratuuri (SAPO) menetlusautonoomia ja sõltumatus, kuid tuletab siiski meelde, et teatavatele sätetele tuleb veel tähelepanu pöörata. Nõukogu jääb selles küsimuses valvsaks ja rõhutab vajadust tagada, et tulevikus ei mõjutaks nende institutsioonide tööd ükski õiguslik ega poliitiline sekkumine. Nõukogu märgib positiivselt ära NABU ja SAPO poolt 2025. aastal saavutatud tulemused, sealhulgas märkimisväärse uurimiste hulga, eelkõige suukorruptsiooni juhtumite puhul. Nõukogu innustab Ukrainat tungivalt jätkama kõnealuses valdkonnas jõupingutusi oma tulemuste ja suutlikkuse edasiseks parandamiseks. Selles kontekstis väljendab nõukogu heameelt ka asjaolu üle, et Ukraina võttis hiljuti vastu seaduse vara tagasivõitmise ja haldamise ameti (ARMA) reformi kohta, ning jääb ootama selle kiiret rakendamist. Nõukogu rõhutab, et on oluline usaldusväärset menetlust järgides õigeaegselt lõpule viia kõrgema korruptsioonivastase kohtu täiendavate kohtunike valimine ja ametisse nimetamine.
28. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Ukraina on endiselt pühendunud **põhiõiguste** edendamisele ja kaitsmisele, ning märgib õigus- ja institutsioonilise raamistiku tugevnemist selles valdkonnas. Juhtumeid, kus korruptsioonivastastele aktivistidele, inimõiguste kaitsjatele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele on väidetavalt avaldatud poliitilist survet, tuleb jälgida ja nendega tuleb tegeleda. Nõukogu võtab tähelepanelikult arvesse täiendavate muudatuste vastuvõtmise, et tugevdada rahvusvähemustesse kuuluvate isikute õiguste kaitset käsitlevat õigusraamistikku. Nende õigusaktide rakendamine ja Ukraina võetud kohustuste täitmine peaksid jätkuma kooskõlas läbirääkimisraamistikuga. Nõukogu innustab Ukrainat muu hulgas tugevdama läbipaistvat, pluralistlikku ja sõltumatut meediamaaistikku, kodanikuühiskonna organisatsioonide kaitset ning vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste jõustamist.
29. **Võitluses välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide** ja sekkumiste vastu tuleb jõupingutusi suurendada.

30. **Majanduskriteeriumide** teemal tunnustab nõukogu Ukrainat püsiva makromajandusliku stabiilsuse eest ning eelarvereformide ja avaliku halduse reformide valdkonnas tehtud edusammude eest, mida tuleb jätkata, ning kutsub Ukrainat üles jätkama OECD äriühingu üldjuhtimise põhimõtete rakendamist. Väljendades heameelt toimiva turumajanduse arendamisel tehtud edusammude üle, kutsub nõukogu Ukrainat üles intensiivistama jõupingutusi selle nimel, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsivõime ja turujõududega ELis. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et käib Ukraina kava rakendamine **Ukraina rahastu** osana, võtab rahuloluga teadmiseks selle otsustava panuse seni ellu viidud reformidesse, sealhulgas nendes, mis on vajalikud Ukraina ühinemiseks ELiga, ning vastavate vahendite väljamaksmise, ning tuletab meelde, et sellega seoses on vaja reformipüüdlusi jätkata.
31. Tuletades meelde oma jätkuvat toetust, tunnustab nõukogu Ukraina jõupingutusi oma energiajulgeoleku tugevdamisel, energiaalase vastupanuvõime arendamisel ja energiavarustuse sõltumatuse suurendamisel äärmiselt keerulistes oludes, seistes silmitsi Venemaa intensiivistunud rünnakutega Ukraina energia- ja tsiviiltaristu vastu. Nõukogu märgib, et on oluline arendada energiaühendusi, et suurendada Ukraina energeetikasektori vastupanuvõimet ja lõimida see ELi energiaturuga. Nüüd on vaja kiiresti teha ühiseid jõupingutusi, et aidata rahuldada kiireloomulisi vajadusi ja tugevdada Ukraina energiasüsteemi pärast toimunud rünnakuid.
32. Nõukogu on endiselt pühendunud edasistele edusammudele Ukraina **järkjärgulisel integreerimisel** ELi siseturuga, tuginedes ELi-Ukraina assotsieerimislepingu, sealhulgas põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonna tõhusamale rakendamisele.
33. Nõukogu avaldab Ukrainale suurt tunnustust seoses järjepideva koostööga välis- ja julgeolekupoliitika küsimustes ning jätkuvate jõupingutustega saavutada täielik kooskõla **ELi ÜVJPga**, sealhulgas piiravate meetmete osas, kooskõlas kõigi riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtetega. Ukraina õigusaktide ELi *acquis*'ga vastavusse viimise väga kõrge tase on selge märk Ukraina strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Nõukogu väljendab heameelt seoses Ukraina koostööga Venemaa ja Valgevene vastu suunatud sanktsioonidest kõrvalehoidmise ennetamisel ning seoses Ukraina aktiivse osalemisega ÜJKP-kohastes ELi missioonides ja operatsioonides.

MOLDOVA

34. Nõukogu tunnustab Moldovat tema suure pühendumuse ja vankumatu töö eest ühinemisega seotud reformide elluviimisel, hoolimata keerulistest asjaoludest, mille on põhjustanud Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ja hübriidrännakud, mis on suunatud eelkõige Moldova vastu, ning hiljutine energiakriis.
35. Nõukogu väljendab heameelt sõelumisprotsessi eduka ja kiire lõpuleviimise üle ning võtab teadmiseks komisjoni hinnangu, et kõik kuus teemaplokki on avamiseks valmis. Nõukogu võtab tähelepanelikult arvesse, et Moldova on vastu võtnud tegevuskavad õigusriigi, avaliku halduse ja demokraatlike institutsioonide kohta; kõigile neile tegevuskavadele on komisjon andnud positiivse hinnangu. Nõukogu jääb ootama teemaplokkide avamist, alustades viivitamata põhiküsimuste plokist, millele järgnevad teised plokid vastavalt laienemismetoodikale ja läbirääkimisraamistikule. Nõukogu teeb tööd järgmiste sammude ettevalmistamiseks.
36. Nõukogu väljendab heameelt uuendatud ja tugevdatud poliitiliste volituste üle, mille Moldova ametivõimud said pärast 20. oktoobril 2024 toimunud rahvahääletust ELiga ühinemise teemal ja pärast hiljutisi parlamendivalimisi, mis kinnitavad veel kord Moldova rahva Euroopa-suunalisi püüdlusi ning Moldova pühendumust ELiga ühinemisele ja ELiga seotud reformide jätkamisele. Nõukogu tunnustab Moldova demokraatlike institutsioonide vastupanuvõimet hästi korraldatud valimiste läbiviimisel keerulises kontekstis, mis hõlmas intensiivistunud välissekkumist, desinformatsiooni ja küberründeid, eelkõige Venemaa poolt. Nõukogu võtab teadmiseks nendest rünnetest saadud õppetunnid, mis ohustavad jätkuvalt usaldust demokraatia vastu ja meedia mitmekesisust, ning jätkab Moldova toetamist selles valdkonnas.

37. **Põhiküsimuste** teemaploki asjus rõhutab nõukogu reformide tempo säilitamise tähtsust, eelkõige õigusriigi, õiguse, julgeoleku ja põhiõiguste, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste valdkonnas. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Moldova järgib reformide rakendamisel kaasavat lähenemisviisi, kaasates kodanikuühiskonna, erasektori ja diasporaa esindajad. Samuti väljendab nõukogu heameelt Moldova taotluse üle ühineda Euroopa Liidu Põhiõiguste Ametiga (FRA), mis kajastab Moldova võetud kohustust viia oma õigusaktid suuremas ulatuses vastavusse põhiõiguste kaitset ja edendamist käsitlevate ELi standarditega.
38. Tuginedes juba tehtud märkimisväärsetele edusammudele, peaks Moldova jätkama oma ulatusliku **kohtureformi** edendamist, sealhulgas viima lõpule kohtunike ja prokuröride kontrollimise ja ametisse nimetamise ning tugevdama kohtusüsteemi sõltumatust ja usaldusväärsust, mis toob kaasa positiivsed tulemused uurimistes, süüdistuste esitamisel ja lõplike kohtuotsuste tegemisel kõigil tasanditel. Nõukogu innustab Moldovat parandama riikliku ametialase aususe ameti toimimist, et tõhusalt kontrollida kõrgete riigiametnike vara ja isiklikke huve.
39. Nõukogu innustab Moldovat jätkama **korruptsioonivastast** võitlust, suurendama prokuratuuri suutlikkust ja parandama kohtusüsteemi sõltumatust. Nõukogu peab tervitatavaks Moldova võitlust ebaseadusliku rahastamise vastu ning Moldova keskendumist heade tulemuste saavutamisele uurimistes, süüdistuste esitamisel ja süüdimõistmisel, sealhulgas kõrgetasemeliste juhtumite puhul. Nõukogu tunnustab Moldova süsteemset lähenemisviisi oligarhia kaotamisele ning innustab jätkama asjaomaste meetmete rakendamist. Nõukogu võtab samuti teadmiseks ametiasutuste võetud kohustuse võidelda rahapesu vastu, sealhulgas tehes tõhustatud koostööd ELi rahapesuvastase töökonnaga ja kasutades uusi tehnoloogilisi vahendeid, muu hulgas valimisperioodidel. Nõukogu väljendab heameelt seoses Moldova jõupingutustega tugevdada avalikku haldust ja finantsjuhtimist, sealhulgas ka kohalike omavalitsuste reformiga. Nõukogu innustab Moldovat jätkuvalt suurendama peamiste institutsioonide haldussuutlikkust.

40. Nõukogu tunnustab Moldova kerksust Venemaa pretsedenditute **hübriid**rännakutega silmitsi seistes ning kinnitab sellega seoses veel kord ELi jätkuvat toetust, sealhulgas Moldovas läbiviidava ELi partnerlusmissiooni kaudu. Nõukogu väljendab heameelt seoses Moldova ennetavate jõupingutustega desinformatsiooni vastu võitlemisel, sealhulgas seoses riikliku kommunikatsioonistrateegia ning uuenduslike kogukonnapõhiste lähenemisviiside väljatöötamisega, mille eesmärk on kaasata selliseid kohalikke osalejaid nagu põllumajandustootjad, noorteorganisatsioonid ja usujuhid. Nõukogu innustab jätkama pingutusi Gagauusias ja tuletab meelde, et on oluline võidelda desinformatsiooni vastu ning edendada kohalikul tasandil kaasavat ja objektiivset teabevahetust ELi integratsiooni kohta. Nõukogu innustab Moldovat neid kaasavaid jõupingutusi jätkama, et tugevdada ühiskonna vastupanuvõimet, edendada valijate osalemist ja kaitsta väljendusvabadust, sealhulgas viies strateegiliste investeeringute seaduse kooskõlla Euroopa standarditega.
41. Nõukogu väljendab heameelt seoses Moldova järjekindlate edusammudega riigi **energia**julgeoleku ja energiavarustuse sõltumatuse suurendamisel. Nõukogu märgib samuti positiivselt ära Moldova pühendumuse **taristuühenduste loomise** kiirendamisele, et vähendada haavatavust ja tugevdada piirkondlikku vastupanuvõimet. EL on valmis jätkama selle protsessi toetamist.
42. **Majanduskriteeriumide** teemal väljendab nõukogu heameelt toimiva turumajanduse arendamisel tehtud suurte edusammude üle ning innustab Moldovat intensiivistama jõupingutusi, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsiturve ja turujõududega ELis. Nõukogu toonitab, et on oluline jätkata ümberkujundavaid majandusreforme ja süvendada valdkondlikku koostööd ELiga. Nõukogu soovib järgida eelarvepoliitikat, mis tagab võla jätkusuutlikkuse. See hõlmab avaliku sektori investeeringute suurendamist, et hoogustada majanduskasvu, eelkõige Moldova **majanduskasvu kava** kaudu. Nõukogu peab tervitatavaks selle majanduskasvu kava osana 1,9 miljardi euro suuruse reformi- ja kasvurahastu loomist, võtab rahuloluga teadmiseks seni ellu viidud reformid ja vastavate vahendite väljamaksmise ning tuletab meelde, et sellega seoses on vaja reformipüüdlusi jätkata.

43. Nõukogu on endiselt pühendunud edasistele edusammudele Moldova **järkjärgulisel lõimumisel** ELi siseturuga, tuginedes ELi-Moldova assotsieerimislepingu ning põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonna tõhusamale rakendamisele. Nõukogu innustab suurendama põllumajanduse valdkonna sekkumiste ja maksete ameti suutlikkust ning toetab reformide edasist koordineerimist ELi abiga.
44. EL kinnitab taas oma tugevat ja vankumatut toetust Moldova suveräänsusele ja territoriaalsele terviklikkusele tema rahvusvaheliselt tunnustatud piirides ning on endiselt täielikult pühendunud Transnistria konflikti tervikliku, rahumeelse ja püsiva lahendamise toetamisele. EL kutsub Venemaad üles viima Moldova territooriumilt välja sinna ebaseaduslikult paigutatud relvajõud.
45. Nõukogu avaldab Moldovale suurt tunnustust välis- ja julgeolekupoliitika küsimustes järjepideva koostöö tegemise eest ning jätkuvate jõupingutuste eest selle nimel, et saavutada täielik kooskõla **ELi ÜVJPga**, sealhulgas piiravate meetmete osas, kooskõlas kõigi riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtetega. Moldova õigusaktide ELi *acquis*'ga vastavusse viimise väga kõrge tase on selge märk Moldova strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Nõukogu väljendab heameelt seoses Moldova koostööga Venemaa ja Valgevene vastu suunatud sanktsioonidest kõrvalehoidmise ennetamisel ning seose Moldova aktiivse osalemisega ÜJKP-kohastes ELi missioonides ja operatsioonides. Nõukogu väljendab heameelt Moldova valmisoleku üle tõhustada koostööd ELiga sõlmitud julgeoleku- ja kaitsepartnerluse raames.

SERBIA

46. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et ELiga integreerumine on Serbia jaoks jätkuvalt strateegiline eesmärk, ning ootab, et Serbia väljendaks seda selgemalt nii tegudes kui ka sõnades. Sealhulgas tuleks üles näidata tugevat poliitilist tahet ja järjepidevust ELiga seotud reformide elluviimisel ning kommunikeerida ELi teemal objektiivselt ja ühemõtteliselt. Kuigi reformid on viimase aasta jooksul märkimisväärselt aeglustunud, võtab nõukogu teadmiseks teatavad hiljutised positiivsed arengud ja innustab Serbiat seda suundumust jätkama.

47. Nõukogu võtab teadmiseks senised üldised ühinemisläbirääkimistel tehtud edusammud, kusjuures 35 läbirääkimispeatükist on avatud 22 ja kaks on ajutiselt suletud. Võttes teadmiseks komisjoni hinnangu, et Serbia valmisolek seoses 3. teemaploki (konkurentsivõime ja kaasav majanduskasv) avamiskriteeriumidega on jätkuvalt endisel tasemel, pöördub nõukogu 3. teemaploki avamise küsimuse juurde tagasi läbirääkimisraamistikku järgides, tuletades eelkõige meelde vajadust, et Serbia teeks olulisi täiendavaid edusamme õigusriigi põhimõtte järgimisel ja suhete normaliseerimisel Kosovoga, millest sõltub ühinemisläbirääkimiste üldine tempo ka edaspidi.
48. Nõukogu on teadlik riigisisestest **massimeeleavaldustest**, mis puhkesid 16 inimese surmaga lõppenud Novi Sadi raudteejaama varikatuse kokkuvarisemise järel. Kuigi kogunemisevabadus oli üldiselt tagatud, tuleb nõukogu meelde vajadust seda tugevdada ja tagada ajakirjanike turvalisus. Teated selle kohta, et nendest meeleavaldustest mõne käigus tarvitati vägivalda ja ülemäärast jõudu, vajavad erapooletut ja põhjalikku uurimist. Nõukogu kutsub Serbiat üles looma pingete vähendamiseks ja ühiskonna suure polariseerituse leevendamiseks tingimused kaasavaks dialoogiks, kus osaleksid kõik sidusrühmad, sealhulgas kodanikuühiskond.
49. Nõukogu kordab, et on üleüldiselt tähtis tagada kõik **põhiõigused**, sealhulgas meediavabadus ja väljendusvabadus, kõige haavatavamate rühmade kaitse ning vähemuste hulka kuuluvate isikute mittediskrimineeriv kohtlemine kogu Serbias. Nõukogu märgib kahetsusega tagasiminekut väljendusvabaduse vallas, kuid väljendab samal ajal heameelt selle üle, et võeti vastu meediat käsitlevate õigusaktide muudatused, kusjuures ülitähtis on need nii sätte kui mõtte osas rakendada. Tunnustades küll seni astunud samme, kutsub nõukogu Serbiat üles viima kiiresti kaasaval ja läbipaistval viisil lõpule elektroonilist meediat reguleeriva asutuse nõukogu ametisse nimetamise ning tagama selle tõhusa toimimise. Samuti kutsub nõukogu Serbiat üles tegema aktiivselt jõupingutusi igasuguse desinformatsiooni ja välisriigist lähtuvate infomanipulatsioonide ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks, sealhulgas võitlemiseks ELi-vastaste narratiivide vastu meedias ja üldsusele suunatud teabes. Serbia peab tagama kodanikuühiskonda, meediat ja akadeemilist vabadust tõeliselt toetava keskkonna ning tugevdama ajakirjanike kaitset ja turvalisust.

50. Serbia peaks kiirendama reforme ning jõudma **põhiküsimuste** teemaploki puhul konkreetsete ja käegakatsutavate tulemusteni, kusjuures selleks tuleks eelkõige keskenduda 23. ja 24. peatüki (mis käsitlevad õigusriiki) vahekriteeriumide täitmisele. Nõukogu märgib, et kohtusüsteemi küsimustes ei ole edusamme tehtud ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses on neid tehtud vähe.
51. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et võeti vastu ühtset valijate registrit käsitleva seaduse muudatused, ja rõhutab, et seda seadust on oluline põhjalikult rakendada, kusjuures selleks tuleks eelkõige viia lõpule valijate registri audit. Nõukogu innustab tungivalt Serbiat käsitlema ülejäänud OSCE/ODIHRi ja Euroopa Nõukogu organite soovitusi, sealhulgas **valimisprotsessi** põhiaspekte puudutavaid soovitusi.
52. Nõukogu väljendab heameelt edusammude jätkumise üle piirihalduse vallas ja kutsub Serbiat üles viima oma poliitika kiiresti vastavusse ELi viisapoliitikaga. Nõukogu märgib murega, et Serbia kodakondsuse andmisel kiirmenetluse teel saavad Venemaa kodanikud õiguse reisida ELi viisavabalt, mis kujutab endast ELile võimalikku julgeolekuohtu.
53. **Majanduslike kriteeriumide** puhul tervitab nõukogu Serbia ettevalmistuste head taset toimiva turumajanduse arendamisel ning innustab Serbiat tugevdama jõupingutusi, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsiturve ja turujõududega ELis, ja viima ellu vajalikke struktuurireforme. Nõukogu tervitab Serbia samme oma energiaallikate ja tarneteede mitmekesistamiseks.
54. Nõukogu soovib kindlameelselt jätkata Serbia järkjärgulist integreerimist ELi siseturuga, tuginedes muu hulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu põhjalikumale rakendamisele. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Serbias on rakendamisel Lääne-Balkani **majanduskasvu kava**, kusjuures sellega liigutakse eesmärgi suunas tuua kodanikele konkreetset kasu. EL võtab rahuloluga teadmiseks eelmaksete tegemise ja innustab Serbiat jätkama oma reformikava rakendamist, pidades silmas järgmisi makseid.

55. Nõukogu innustab Serbiat tugevdama **heanaaberlikke suhteid** ning aitama kaasa stabiilsusele ja lepitusele kõigi piirkondlike partneritega. Ehkki on positiivne, et Serbia on jäänud mitmes piirkondliku koostöö algatuses pühendunuks, on endiselt vaja teha otsustavaid jõupingutusi, et lahendada minevikupärandist tulenevad küsimused kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja väljakujunenud põhimõtetega.
56. Nõukogu toonitab jätkuvalt, et on oluline tagada mõtestatud piirkondlik koostöö **sõjakuritegude riigisisel menetlemisel**, lahendada seni lahendamata teadmata kadunuks jäänud isikuid puudutavad juhtumid ning teha täielikult koostööd kriminaalkohtute rahvusvahelise järeltegevuse mehhanismiga. Süüdimõistetud sõjakurjategijatele ega nende kuritegude ülistamisele või eitamisele ei tohiks olla mingit toetust.
57. Nõukogu tunnustab Serbiat hiljuti ELi ÜVJPGA täiendava kooskõla saavutamise eest, kuid kordab oma kindlat ootust, et Serbia intensiivistaks jõupingutusi täieliku **kooskõla** saavutamiseks, kusjuures ta peaks esmajärjekorras ühinema Venemaa ja Valgevene vastu suunatud ELi piiravate meetmetega, mis on seotud Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõjaga. Samuti kutsub nõukogu Serbia ametivõime üles hoiduma sellistest tegevustest ja avaldustest, mis on vastuolus ELi seisukohtadega välispoliitika ja muudes strateegilistes küsimustes. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Serbia annab abi Ukrainale ning innustab Serbiat jätkama ELiga koostööd ELi piiravatest meetmetest kõrvalehoidmise ennetamiseks. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Serbia jätkab aktiivset osalemist ÜJKP kohastes ELi missioonides ja operatsioonides ning annab neisse olulise panuse.
58. Nõukogu kinnitab taas oma täielikku toetust ELi vahendatud Belgradi ja Prishtina dialoogile suhete normaliseerimise üle, mida juhib kõrge esindaja ja toetab ELi eriesindaja.

59. Edusammud Euroopa suunas liikumisel sõltuvad jõupingutustest, mida tehakse selleks, et täita täielikult ja ilma edasiste viivituste ja eeltingimusteta kõik suhete normaliseerimisele suunatud 2023. aasta lepingust ja selle rakenduslisast ning kõigist varasematest lepingutest tulenevad kohustused. Kui suhete normaliseerimisel edusamme ei tehta, võivad mõlemad pooled kaotada olulised võimalused. Nõukogu tunnustab, et nii Serbias kui ka Kosovos on riigisisene poliitiline olukord edusammude tegemist takistanud, ning peab kahetsusväärseks, et mõlemad pooled ei ole mitmeid dialoogikokkuleppeid veel täielikult rakendanud.
60. Serbia peaks täielikult rakendama kõik dialoogi käigus saavutatud kokkulepped ja alustama 2023. aasta kokkuleppes tulenevate kohustuste täitmist, hakates tunnustama dokumente ja sümboleid kooskõlas artikliga 1, ning hoiduma vastuväidete esitamisest Kosovo liikmesuse suhtes mis tahes rahvusvahelises organisatsioonis kooskõlas artikliga 4.
61. Nõukogu kordab, et Serbia toetatavate struktuuride ja teenuste staatus, eelkõige tervishoiu ja hariduse valdkonnas tuleb lahendada koordineeritud, läbipaistval ja kaasaval viisil kooskõlas dialoogikokkulepetega ja Kosovo õigusega.
62. Nõukogu kordab oma ootusi seoses Kosovo serblaste taasintegreerimisega, alates kaasavast osalemisest Kosovo institutsioonides kõigil tasanditel ning pidades seejärel silmas nõuetele vastavate kohtu- ja politseiametnike tingimusteta taasintegreerimist vastavalt dialoogikokkulepetele ja täielikus kooskõlas Kosovo õigusraamistikuga.
63. Serbialt ja Kosovolt oodatakse provokatiivsest tegevusest hoidumist, lõhestava retoorika vältimist ning selliste kestlike ja koordineeritud lahenduste leidmist, mis tagavad ohutuse, julgeoleku ja osalusdemokraatia kõigile kodanikele. Nõukogu võtab teadmiseks mõlema poole poolt 2025. aastal pingete leevendamiseks võetud meetmed.

64. Nõukogu kordab, et mõistab karmilt hukka Kosovo serblastest meeleavaldajate poolt 2023. aasta mais Kosovo põhjaosas kodanike, Kosovo rahuvalvejõudude, õiguskaitsetöötajate ja ajakirjanike vastu toime pandud vägivaldsed teod, samuti Kosovo põhjaosas 2023. aasta septembris Kosovo politsei vastu toime pandud vägivaldse rünnaku. Vägivallale ei ole õigustust. Nõukogu märgib sügava murega, et Serbia ei ole veel täitnud talle täieliku vastutuselevõtmisega seoses pandud ootusi, ning peab äärmiselt kahetsusväärseks Serbia ebapiisavaid meetmeid selles valdkonnas, sealhulgas vastastikuse õigusabi alaste dialoogimenetluste rikkumist.
65. Nõukogu võtab teadmiseks kõrge esindaja valmisoleku korraldada soodsate tingimuste korral dialoogi raames kõrgetasemeline kohtumine ning eeldab, et kumbki osapool kasutab võimalust saavutada konkreetseid tulemusi, liikumaks tervikliku ja õiguslikult siduva suhete normaliseerimisele suunatud lepingu suunas kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja ELi *acquis*'ga.

PÕHJA-MAKEDOONIA

66. Nõukogu väljendab heameelt, et Põhja-Makedoonia on säilitanud ELiga integreerumise oma strateegilise eesmärgina, ning kutsub teda üles suurendama jõupingutusi ELiga seotud reformide edendamiseks. Tuletades meelde oma 2022. aasta juuli järeldusi, märgib nõukogu, et Põhja-Makedoonia ei ole veel lõpule viinud **põhiseaduse muudatusi**, mille tegemise kohustuse ta on võtnud. Nõukogu kinnitab taas oma valmisolekut kutsuda täiendavate viivitusteta, täiendava poliitilise otsuseta ja kooskõlas oma sisemenetlustega kokku uus valitsustevaheline konverents niipea, kui Põhja-Makedoonia on oma kohustuse täitnud. Seejärel on nõukogu valmis avama läbirääkimisraamistiku kohaselt esimese läbirääkimispeatükkide teemaploki niipea kui võimalik.

67. Nõukogu rõhutab, et Põhja-Makedoonia peab võtma kiireid ja otsustavaid meetmeid, et täita **põhiküsimusi** käsitleva 1. teemaploki avamiskriteeriumid. Nõukogu kutsub Põhja-Makedooniat üles suurendama jõupingutusi ja viima ellu reformid, eelkõige õigusriigi valdkonnas, kus eelmisel aastal edusamme ei tehtud. Põhja-Makedoonia peab tagama kohtusüsteemi sõltumatuse ja usaldusväärsuse kaitse, sealhulgas kohtunõukogu tugevdamise kaudu kooskõlas 2023. aasta vastastikuse hindamise missiooni soovitusena ja Veneetsia komisjoni arvamusega. Tõhustada tuleb korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust. Põhja-Makedoonia peab saavutama paremaid tulemusi seoses tõhusate uurimistega, süüdistuste esitamise, lõplike süüdimõistvate kohtuotsustega ja kuritegeliku vara konfiskeerimisega suurkorruptsiooni juhtumite puhul. Nõukogu kutsub Põhja-Makedooniat üles võtma vastu uue kriminaalseadustiku kooskõlas ELi *acquis* ja rahvusvaheliste standarditega. Nõukogu märgib, et avaliku halduse reformi valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme, ning innustab Põhja-Makedooniat suurendama jõupingutusi avaliku halduse ajakohastamiseks ja nõutava haldussuutlikkuse tagamiseks.
68. Nõukogu võtab teadmiseks komisjoni edastatud teabe mõningate hiljutiste edusammude kohta ning innustab Põhja-Makedoonia ametiasutusi valmistama ette ja viima kaasaval viisil lõpule töö kõigi **kolme** demokraatlike institutsioonide toimimist käsitleva **tegevuskavaga**, avaliku halduse reformi ja õigusriigi peatükkidega ning vähemustesse kuuluvate isikute ja kogukondade õiguste kaitset käsitleva **tegevuskavaga**.
69. Nõukogu kordab oma üleskutset Põhja-Makedooniale tugevdada täiendavalt **põhiõigusi**, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute ja kogukondade õigusi, meediavabadust ja väljendusvabadust.

70. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et hiljutised kohalikud valimised, mis toimusid 2025. aasta oktoobris ja novembris, olid üldiselt konkurentsipõhised, ehkki esines mõningaid menetluslikke puudusi. Endiselt on vaja ulatuslikku **valimisreformi**, sealhulgas seni rakendamata OSCE/ODIHRi ja Veneetsia komisjoni soovitude käsitlemist.
71. Nõukogu väljendab heameelt Põhja-Makedoonia ja Frontexi piirihaldusalase koostöö üle. Nõukogu kutsub Põhja-Makedooniat üles suurendama jõupingutusi varjupaigataotlejate vastuvõtusüsteemide ja -menetluste parandamiseks.
72. **Majanduslike kriteeriumide** osas märgib nõukogu, et Põhja-Makedoonia on ettevalmistustes jõudnud heale tasemele ja saavutanud vähest edu toimiva turumajanduse arendamisel. Nõukogu märgib rahuloluga, et Põhja-Makedoonia on teinud mõningaid edusamme, ning innustab kandidaatriiki suurendama jõupingutusi selle nimel, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsisure ja turujõududega ELis, ning viima ellu vajalikud struktuurireformid. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et hiljuti on tehtud edusamme seoses raudteeühendusega VIII transpordikoridoris, mis on strateegilise tähtsusega, ning ootab võetud kohustuste tulemuslikku täitmist.
73. Nõukogu soovib kindlameelselt jätkata Põhja-Makedoonia järkjärgulist integreerimist ELi siseturuga, tuginedes muu hulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu põhjalikumale rakendamisele. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Põhja-Makedoonias on rakendamisel Lääne-Balkani **majanduskasvu kava**, kusjuures sellega liigutakse eesmärgi suunas tuua kodanikele konkreetset kasu. Nõukogu võtab rahuloluga teadmiseks esimesed kaks osalist makset reformi- ja kasvurahastu raames ning innustab Põhja-Makedooniat jätkama oma reformikava rakendamist.

74. Nõukogu märgib, et **heanaaberlikud suhted** ja piirkondlik koostöö on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid. Nõukogu tuletab meelde, et oluline on saavutada märgatavaid tulemusi ja rakendada heas usus kahepoolseid lepinguid, sealhulgas Prespa kokkulepet Kreekaga ning sõpruse, heanaaberlikkuse ja koostöö lepingut Bulgaariaga kooskõlas läbirääkimisraamistikuga.
75. Nõukogu avaldab Põhja-Makedooniale suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning **ELi ÜVJP** kindla ja pikaajalise täieliku järgimise eest, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on selge märk Põhja-Makedoonia strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Samuti väljendab nõukogu heameelt selle üle, et Põhja-Makedoonia osaleb jätkuvalt aktiivselt ÜJKP-kohastes ELi missioonides ja operatsioonides ning on valmis tõhustama koostööd ELiga sõlmitud julgeoleku- ja kaitsepartnerluse raames.

BOSNIA JA HERTSEGOVIINA

76. Pärast Euroopa Ülemkogu 2024. aasta märtsi otsust Bosniaga ja Hertsegoviinaga **ühinemisläbirääkimisi alustada** ootab nõukogu, et Bosnia ja Hertsegoviina võtaks kõik asjakohased meetmed, mis on loetletud komisjoni 12. oktoobri 2022. aasta soovitusel, et nõukogu saaks läbirääkimisraamistiku vastu võtta kohe, kui need tingimused on täidetud. On vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et viia ellu 14 põhiprioriteeti, mis on esitatud komisjoni arvamuses ELi liikmeks astumise taotluse kohta, mille nõukogu kiitis heaks 2019. aastal.

77. Nõukogu märgib, et **reformidünaamika** on jätkuvalt takerdunud, ning kutsub kõiki poliitilisi osalejaid tungivalt üles tagama taas riigi keskendumise edusammudele ELiga ühinemise suunas ja viima ellu vajalikud reformid. Esmajärjekorras peaks Bosnia ja Hertsegoviina võtma vastu uue kõrgema kohtu- ja prokuratuurinõukogu seaduse ning kohtute seaduse kooskõlas Euroopa standarditega ning nimetama ametisse pealäbirääkija. Lisaks peab Bosnia ja Hertsegoviina välja töötama riikliku kava *acquis*’ vastuvõtmiseks ja nimetama kiiresti ametisse ühinemiseelse abi instrumendi (IPA) riikliku koordinaatori.
78. Nõukogu märgib, et **kohtusüsteemi ja korrupsioonivastase võitluse** vallas ei ole edusamme tehtud, ning rõhutab, et konstitutsioonikohtu otsuseid tuleb täielikult austada, rakendada ja täita. Samuti märgib nõukogu, et **organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses** on tehtud mõningaid edusamme, ning väljendab heameelt Eurojusti koostöölepingu ratifitseerimise üle ja isikuandmete kaitse seaduse vastuvõtmise üle. Endiselt on vaja saavutada tulemusi seoses uurimiste ja süüdimõistmistega ning tugevdada jätkuvalt riigi institutsioonilist, planeerimis- ja koordineerimissuutlikkust korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.
79. Nõukogu väljendab heameelt seoses piirikontrolli seaduse vastuvõtmisega ja Frontexi töötajate operatsioonile siirumisega pärast Frontexi staatust käsitleva kokkuleppe allkirjastamist ja ajutist kohaldamist ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles viima oma viisapoliitika kiiresti ja täielikult vastavusse ELi **viisapoliitikaga**.
80. Nõukogu märgib, et **põhiõiguste** valdkonnas on tehtud vähe jõupingutusi, ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles täielikult austama kogunemis-, ühinemis- ja väljendusvabadust ning hoiduma igasugusest tegevusest, mis kahjustab nende vabaduste kasutamist. Valimiste usaldusväärsus tuleb enne 2026. aasta üldvalimisi parandada kooskõlas rahvusvaheliste organite soovitustega.

81. Seoses Daytoni rahukokkuleppega kehtestatud **institutsiooniliste mehhanismidega** peab Bosnia ja Hertsegoviina viima ellu täiendavaid põhiseaduse ja valimissüsteemi reforme, et tagada kõikide kodanike võrdsus ja mittediskrimineerimine, milleks tuleks eelkõige rakendada Sejdići ja Finci kohtuasjas ning sellega seotud asjades kujunenud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat. Nõukogu kordab taas oma üleskutset tagada tõelise dialoogi abil ja kooskõlas Euroopa standarditega kaasav piiratud põhiseadusreformi ja valimisreformi protsess, et kaotada valimisprotsessis igasugune ebavõrdsus ja diskrimineerimine, eeskätt pidades silmas 2026. aastal toimuvaid valimisi. Nõukogu tuletab ka meelde, et paljusid konstitutsioonikohtu otsuseid ei täideta veel täies ulatuses. Võtta ei tohiks meetmeid, mis muudaksid nende otsuste rakendamise keerulisemaks või süvendaksid lõhesid veelgi.
82. Nõukogu kinnitab taas oma **täielikku toetust** Bosnia ja Hertsegoviina väljavaatele ühineda ELiga ühe, ühtse ja suveräänse riigina. Nõukogu kutsub kõiki Bosnia ja Hertsegoviina poliitikaarenil tegutsejaid tungivalt üles hoiduma ja ütlema lahti provokatiivsest lõhestavast retoorikast ja tegevusest, sealhulgas riigi suveräänsuse, ühtsuse ja territoriaalse terviklikkuse kahtluse alla seadmisest, austama kõigi riigi põhirahvuste ja muude rahvuste hulka kuuluvate kodanike võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet ning lõpetama süüdimõistetud sõjakurjategijate ülistamise ja edendama aktiivselt usaldust ja lepitust.
83. Nõukogu võtab teadmiseks hiljutised arengud Serblaste Vabariigi rahvusassamblees, mis aitavad kaasa poliitiliste pingete leevendamisele. Nõukogu rõhutab, et on võtmetähtsusega, et Serblaste Vabariigi ametivõimud näitaksid üles selget poliitilist tahet eemalduda ülejäänud algatustest ja õigusaktidest, mis on vastuolus riigi põhiseadusliku korraga ja ELiga ühinemise suunas liikumisega ning mis tekitavad jätkuvalt muret.

84. **Majanduslike kriteeriumide** osas innustab nõukogu Bosniat ja Hertsegoviinat suurendama oma jõupingutusi toimiva turumajanduse väljakujundamise edendamiseks ja suutlikkust tulla toime konkurentsiturve ja turujõududega ELis ning viima ellu vajalikud struktuurireformid.
85. Nõukogu soovib kindlameelselt jätkata Bosnia ja Hertsegoviina järkjärgulist integreerimist ELi siseturuga, tuginedes muu hulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu põhjalikumale rakendamisele. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Bosnias ja Hertsegoviinas on rakendamisel Lääne-Balkani **majanduskasvu kava**, kusjuures sellega liigutakse eesmärgi suunas tuua kodanikele konkreetset kasu. Nõukogu väljendab heameelt seoses hiljuti vastu võetud **reformikavaga**, mis on vajalik reformi- ja kasvurahastust väljamaksete tegemiseks, ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles ratifitseerima laenu- ja rahastulepingud, nimetama ametisse reformi- ja kasvurahastu koordinaatori ja alustama viivitamata reformide elluviimist.
86. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et pikendati **EUFOR Althea** volitusi; see operatsioon etendab jätkuvalt võtmetähtsat rolli Bosnia ja Hertsegoviina ametivõimude toetamisel seoses kõigi kodanike jaoks ohutu ja turvalise keskkonna säilitamisega.
87. Nõukogu kordab, et kestev koostöö rahvusvaheliste osalejate vahel on oluline, ning väljendab toetust **kõrge esindaja** ja tema büroo missioonile 5 + 2 tegevuskava täitmisel.
88. Nõukogu innustab Bosniat ja Hertsegoviinat jätkama aktiivset osalemist piirkondlikus koostöös ja **heanaaberlikes suhetes** ning kordab oma üleskutset Bosniale ja Hertsegoviinale ratifitseerida kiiresti kõik Berliini protsessi raames sõlmitud piirkondlikud **liikuvuslepingud**.

89. Nõukogu tunnustab Bosniat ja Hertsegoviinat selle eest, et **ELi ÜVJPga** on saavutatud täielik kooskõla, mis annab märku riigi selgest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele, ning innustab Bosniat ja Hertsegoviinat seda säilitama ja täielikult rakendama piiravad meetmed, sealhulgas Venemaa ja Valgevene suhtes.

KOSOVO

90. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Kosovo on kestvalt **pühendunud** Euroopa suunas liikumisele ja sellega seotud reformidele, milleks EL annab jätkuvalt toetust.

91. Nõukogu märgib, et aruandeperioodil on reformide elluviimisel tehtud **edusammud üldjoontes vähesed**, ning kutsub Kosovot üles tugevdama erakondade koostööd ja kiirendama reformide elluviimise tempot. Tarvis on teha jõupingutusi – eriti selleks, et tugevdada avaliku halduse reformi ja õigusriiki, sealhulgas tugevdada kohtusüsteemi, võidelda korruptsiooni vastu ja kaitsta põhiõigusi, eelkõige sõnavabadust, mille osas edusamme ei ole tehtud. Nõukogu **märgib, et mõningaid edusamme** on tehtud organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.

92. Nõukogu peab tervitatavaks, et 2025. aasta veebruaris toimunud **parlamendivalimised** olid konkurentsipõhised ja toimusid uue õigusraamistiku alusel, kuid võtab teadmiseks ka märkimisväärsed probleemid ning innustab Kosovot jätkama oma valimisraamistiku konsolideerimist kooskõlas 2025. aasta ELi valimisvaatlusmissiooni soovitustega.

93. Nõukogu märgib murega, et parlamendivalimistele on järgnenud pikaajaline poliitiline ummikseis, ning rõhutab hästi hallatud ja kaasava valimisprotsessi tähtsust 28. detsembril 2025 toimuvaid ennetähtaegseid üldvalimisi silmas pidades, väljendades kahetsust keskvalimiskomisjoni töö politiseerimise katsete üle.

94. Nõukogu peab tervitatavaks, et 2025. aasta **kohalikud valimised** toimusid läbipaistvalt ja professionaalselt ning neil osalesid kõik kogukonnad.

95. Nõukogu tunnustab rände haldamisel tehtud edusamme ja kutsub Kosovot üles viima oma poliitika kiiresti vastavusse ELi viisapoliitikaga.

96. **Majanduslike kriteeriumide** osas peab nõukogu tervitatavaks, et Kosovo on teinud mõningaid edusamme toimiva turumajanduse arendamisel ja oma suutlikkuse suurendamisel ELi konkurentsiturve ja turujõududega toime tulemiseks, ning innustab Kosovot rakendama vajalikke struktuurireforme.
97. Nõukogu soovib kindlameelselt jätkata Kosovo järkjärgulist integreerimist ELi siseturuga, tuginedes muu hulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu põhjalikumale rakendamisele. Nõukogu väljendab rahulolu selle üle, et Kosovos on rakendamisel Lääne-Balkani **majanduskasvu kava**, kusjuures sellega liigutakse eesmärgi suunas tuua kodanikele konkreetset kasu. Reformi- ja kasvurahastust väljamaksete saamise eeltingimusena peab Kosovo viivitamata ratifitseerima laenu- ja rahastuslepingud.
98. Nõukogu innustab Kosovot jätkama koostööd **EULEXi** ja teiste asjaomaste rahvusvaheliste osalejatega ning toetama tingimusteta **Kosovo erikodade ja eriprokuratuuri tööd**.
99. Endiselt on tähtis suhtuda konstruktiivselt **piirkondlikku koostöösse**, sealhulgas CEFTAs.
100. Nõukogu avaldab Kosovole suurt tunnustust Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja hukkamõistmise eest, **ELi ÜVJP** jätkuva vabatahtliku järgimise eest ning ELi piiravate meetmete jätkuva rakendamise eest, mis on selge märk Kosovo strateegilisest valikust ja väärtuspõhisesse kogukonda kuulumisest.
101. Võttes rahuloluga teadmiseks kohaliku valitsemise korra kohase üleandmise neljas põhjapoolses omavalitsuses, kordab nõukogu oma eelmise aasta järeldusi ja on ülejäänud meetmete kaotamise suhtes lootusrikas.
102. Nõukogu kinnitab taas oma täielikku toetust ELi vahendatud Belgradi ja Prishtina dialoogile suhete normaliseerimise üle, mida juhib kõrge esindaja ja toetab ELi eriesindaja.

103. Edusammud Euroopa suunas liikumisel sõltuvad jõupingutustest, mida tehakse selleks, et täita täielikult ja ilma edasiste viivituste ja eeltingimusteta kõik suhete normaliseerimisele suunatud 2023. aasta lepingust ja kõigist varasematest lepingutest tulenevad kohustused. Kui suhete normaliseerimisel edusamme ei tehta, võivad mõlemad osapooled kaotada olulised võimalused. Nõukogu tunnustab, et nii Kosovos kui ka Serbias on riigisisene poliitiline olukord edusammude tegemist takistanud, ning peab kahetsusväärseks, et mõlemad osapooled ei ole mitmeid dialoogikokkuleppeid veel täielikult rakendanud.
104. Kosovo peaks täielikult rakendama kõik Belgradi ja Prishtina dialoogi käigus saavutatud kokkulepped, mis hõlmavad serblaste enamusega kohalike omavalitsuste liidu/ühenduse loomist, ning alustama 2023. aasta lepingust tulenevate kohustuste täitmist, alustades protsessi, mille tulemuseks on teatav erikord ja teatavad tagatised Serbia kogukonna asjakohase isemajandamise taseme saavutamiseks Kosovos kooskõlas artikliga 7.
105. Nõukogu kordab, et Serbia toetatavate struktuuride ja teenuste staatus Kosovos, eelkõige tervishoiu ja hariduse valdkonnas, tuleb lahendada koordineeritud, läbipaistval ja kaasaval viisil kooskõlas dialoogikokkulepete ja Kosovo õigusega. Nõukogu märgib murega, et mitmed Kosovo kooskõlastamata meetmed, sealhulgas meetmed, mis on suunatud Kosovos toimivate Serbia toetatud struktuuride ja teenuste vastu, mõjutasid negatiivselt Kosovo serblasi ja muid kogukondi ning nende juurdepääsu põhilistele avalikele ja sotsiaalteenustele.
106. Nõukogu kordab oma ootusi seoses Kosovo serblaste taasintegreerimisega, alates nende kaasavast osalemisest Kosovo institutsioonides kõigil tasanditel ning pidades seejärel silmas nõuetele vastavate kohtu- ja politseiametnike tingimusteta taasintegreerimist vastavalt dialoogikokkulepetele ja täielikus kooskõlas Kosovo õigusraamistikuga.
107. Kosovolt ja Serbialt oodatakse provokatiivsest tegevusest hoidumist, lõhestava retoorika vältimist ning selliste kestlike ja koordineeritud lahenduste leidmist, mis tagavad ohutuse, julgeoleku ja osalusdemokraatia kõigile kodanikele. Nõukogu võtab teadmiseks mõlema osapoolte poolt 2025. aastal pingete leevendamiseks võetud meetmed.

108. Nõukogu kordab, et mõistab karmilt hukka Kosovo serblastest meeleavaldajate poolt 2023. aasta mais Kosovo põhjaosas kodanike, Kosovo rahuvalvejõudude, õiguskaitsetöötajate ja ajakirjanike vastu toime pandud vägivaldsed teod, samuti Kosovo põhjaosas 2023. aasta septembris Kosovo politsei vastu toime pandud vägivaldse rünnaku, ning on kannatanud inimestega solidaarne. Vägivallale ei ole õigustust. Nõukogu rõhutab vajadust täieliku vastutuselevõtmise järele.
109. Nõukogu võtab teadmiseks kõrge esindaja valmisoleku korraldada soodsate tingimuste korral dialoogi raames kõrgetasemeline kohtumine ning eeldab, et kumbki osapool kasutab võimalust saavutada konkreetseid tulemusi, liikumaks tervikliku ja õiguslikult siduva suhete normaliseerimisele suunatud lepingu suunas kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja ELi *acquis'*ga.
110. Nõukogu tuletab meelde vajadust muuta Kosovo suhete normaliseerimise erirühma päevakorda, et kajastada Kosovo kohustusi, millele on osutatud 2023. aasta lepingus.

TÜRGI

111. Türgi on jätkuvalt kandidaatriik ja üks võtmetähtsusega partner paljudes ühist huvi pakkuvates valdkondades. Nõukogu kinnitab veel kord oma varasemaid järelusi, märkides, et Türgi ühinemisläbirääkimised on tegelikult seiskunud ning et ühegi uue peatüki avamist või sulgemist ei saa kaaluda. Kooskõlas varasemate nõukogu ja Euroopa Ülemkogu järelustega, mis käsitlevad suhteid Türgiga, kordab nõukogu, et ELil on strateegiline huvi Vahemere idaosa stabiilse ja turvalise keskkonna vastu ning Türgiga koostööpõhiste ja vastastikku kasulike suhete arendamise vastu.
112. EL kordab oma **valmisolekut teha** Türgiga **koostööd** ühist huvi pakkuvates valdkondades järk-järgult, proportsionaalselt ja tagasipöörataval viisil kooskõlas Euroopa Ülemkogu 2024. aasta aprilli järelustega, võttes arvesse kehtestatud tingimusi.

113. Nõukogu võtab hoolikalt teadmiseks **sellega seoses võetud konkreetsed meetmed**, nagu uute või varem peatatud kõrgetasemeliste dialoogide pidamine, ning Euroopa Investeeringispanga töö tegevuse jätkamise nimel, keskendudes erasektorile. Nõukogu võtab samuti tähelepanelikult arvesse, et jätkatud on ELi ja Türgi vahelisi välispoliitikat ja piirkondlikke küsimusi käsitlevaid dialooge ning kõrgetasemelisi dialooge, millele on osutatud varasemates Euroopa Ülemkogu järeldestes. Erinevate koostöövaldkondade edendamiseks on oluline Türgi enda konstruktiivne osalemine. Sellega seoses peab nõukogu ELi ja Türgi koostöö täiendaval tihendamisel eriti tähtsaks Küprose konflikti lahendamiseks peetavate kõneluste taasalustamist ja nende edenemist.
114. Nõukogu on sügavalt mures tagasimineku ja olukorra jätkuva **halvenemise pärast demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste valdkonnas**. Süsteemne sõltumatuse puudumine ja põhjendamatu surve kohtusüsteemile, samuti vaba ja turvalise väljenduse piirangud ning demokraatlikult valitud ametiisikute ja opositsioonitegelaste, sealhulgas İstanbuli linnapea, samuti poliitiliste aktivistide, kodanikuühiskonna ja ettevõtjate esindajate, ajakirjanike ja muude isikute vahistamine ja kohtu alla andmine tekitavad üha rohkem küsimusi selle kohta, kas Türgi on pühendunud demokraatlikele väärtustele, ning süvendavad muret kohtusüsteemi sõltumatuse pärast. Tõsist muret tekitab ka kasvav surve kodanikuühiskonna organisatsioonidele, eelkõige neile, kes tegelevad naiste, LGBTI-inimeste, keskkonnakaitse ja inimõigustega. Nõukogu kutsub Türgit üles negatiivseid suundumusi kõigis neis valdkondades kiiresti ümber pöörama ning nende ja kõigi teiste komisjoni aruandes tuvastatud tõsiste puudustega kiiremas korras tegelema.
115. Nõukogu on sügavalt mures ka selle pärast, et Türgi ei ole ikka teinud edusamme Euroopa inimõiguste konventsiooni ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste rakendamisel. Nõukogu kordab oma üleskutseid võimudele tõhustada koostööd Euroopa Nõukoguga, järgida selle asjaomaste organite peamisi soovitusi, täielikult rakendada Euroopa inimõiguste konventsiooni ja muid rahvusvahelisi inimõigustealaseid õigusakte, millega Türgi on ühinenud, ning samuti täitma Euroopa Inimõiguste Kohtu kõiki otsuseid kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 46.

116. Nõukogu kordab, et oluline on jätkuvalt ja püsivalt parandada **Türgi ja Kreeka suhteid**. Nõukogu tuletab meelde, et olukord, kus pinged Vahemere idaosas on leevenenud, peab jääma püsima.
117. Nõukogu eeldab jätkuvalt, et Türgi pühendub selgelt **heanaaberlikele suhetele** ja vaidluste rahumeelsele lahendamisele, pöördudes vajaduse korral Rahvusvahelisse Kohtusse. Nõukogu, nagu on märgitud kõigis asjaomastes nõukogu järeldustes ning 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis, kordab taas, et Türgil tuleb täita oma läbirääkimisraamistikust tulenevad kohustused, sealhulgas täielikult ja mittediskrimineerivalt rakendada assotsieerimislepingu lisaprotokollid kõikide liikmesriikide suhtes. Kõikide liikmesriikide tunnustamine on ilmtingimata vajalik. Türgi peab normaliseerima oma suhted Küprose Vabariigiga ning austama kõigi ELi liikmesriikide suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust ning kõiki nende suveräänseid õigusi kooskõlas ELi ja rahvusvahelise õigusega, sealhulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooniga.
118. Nõukogu kordab, et EL on jätkuvalt täielikult pühendunud **Küprose probleemi terviklikule lahendamisele** ÜROs kokkulepitud raamistiku kohaselt, kooskõlas kõigi asjaomaste ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega ning vastavalt liidu aluspõhimõtetele ja *acquis*'le. On endiselt ülioluline, et Türgi pühenduks ja aitaks aktiivselt kaasa sellise rahumeelse lahenduse leidmisele, sealhulgas selle välisaspektidele. Nõukogu tervitab samme, mida ÜRO peasekretär on astunud läbirääkimiste taasalustamiseks tervikliku lahenduse leidmise nimel, sealhulgas seda, et ta nimetas Küprosele isikliku saadiku. EL on jätkuvalt valmis täitma aktiivset rolli ÜRO juhitava protsessi kõigi etappide toetamisel, kasutades kõiki oma käsutuses olevaid asjakohaseid vahendeid. Sellega seoses jääb nõukogu lootma tihedale koostööle komisjoni Küprose erisaadikuga. Nõukogu tuletab meelde Varosha staatuse tähtsust, mõistab hukka kõik ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega vastuolus olevad Türgi ühepoolsed meetmed ja kordab oma üleskutset need viivitamata tagasi pöörata. Nõukogu kutsub Türgit üles järgima kõiki asjakohaseid ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone, eelkõige resolutsioone 541, 550, 789 ja 1251.

119. **Majanduslike kriteeriumide** osas võtab nõukogu teadmiseks, et tehtud on mõningaid edusamme, ning innustab Türgit jätkama stabiilsusele suunatud makromajanduspoliitika rakendamist ning tegelema jätkuvalt mureküsimumustega Türgi turumajanduse nõuetekohases toimimise ning institutsioonilise ja regulatiivse keskkonna vallas.
120. Nõukogu tunnustab Türgit jätkuvate jõupingutuste eest maailma ühe suurima pagulaskogukonna vastuvõtmisel. Rändealase koostöö põhiraamistikuks on endiselt **ELi ja Türgi avaldus**, mis annab jätkuvalt tulemusi. Türgi ja EL jätkasid koostööd pagulaste ja vastuvõtvate kogukondade toetamisel Türgis. Nõukogu kordab, kui tähtis on ELi ja Türgi avalduse täielik ja mittediskrimineeriv rakendamine, sealhulgas Küprose Vabariigi suhtes, et taasalustada tagasisaatmistega ja tõkestada ebaseaduslikku riiki saabumist ilma täiendava viivitusega. Sellega seoses rõhutab nõukogu samuti, et Türgi peab täielikult ja tõhusalt rakendama ELi ja Türgi tagasivõttulepingut ning tegema justiits- ja siseküsimuste valdkonnas koostööd kõigi ELi liikmesriikidega ning viima oma õigusaktid kooskõlla ELi viisapoliitikaga.
121. Nõukogu tuletab meelde, et Türgi peab täitma oma kohustusi seoses **ELi ja Türgi tolliliidu** rakendamisega, tagades selle tõhusa kohaldamise kõigi liikmesriikide suhtes ning viies oma tollipoliitika täielikult kooskõlla ELi ühise tollitariifistiku, üldiste tariifsete soodustuste kava ja kahesuguse kasutusega kaupade ekspordikontrolli korruga ning välismaiseid otseinvesteeringuid käsitlevate ELi õigusaktidega. Ehkki nõukogu tunnustab, et Türgi on teinud edusamme mitme kaubandustõkke eemaldamisel ja teatavate piirangute kõrvaldamisel, ootab ta, et Türgi jätkaks ja kiirendaks tööd allesjäänud kaubandustõkete kõrvaldamiseks.
122. Nõukogu tunnustab konkreetseid meetmeid, mida Türgi on võtnud, et tõkestada **Venemaa vastu suunatud ELi sanktsioonidest** kõrvalehoidmine oma territooriumi kaudu, ning mida tuleb vajaduse korral rakendada ja lisajõupingutustega toetada, eelkõige seoses kõrgtehnoloogiliste kaupadega, mida Venemaa kasutab sõjalistel eesmärkidel, ja seoses Venemaa varilaevadega. Jätkuvalt on ülimalt tähtis aktiivne ja tugevam koostöö ELiga, et ennetada ja avastada ELi sanktsioonidest kõrvalehoidmist.

123. Nõukogu peab äärmiselt kahetsusväärseks asjaolu, et Türgi poolt saavutatud kooskõla **ELi ÜVJPga** on jätkuvalt väga vähene, ning asjaolu, et Türgi ei ole ühinenud ELi piiravate meetmetega, mis võeti vastu vastusena Venemaa Ukraina-vastasele agressioonisõjale, ning kordab oma tungivat üleskutset Türgile, et ta kiirendaks esmajärjekorras ELi ÜVJP seisukohtade ja piiravate meetmete järgimist. Türgi ametivõimud peavad sellega tegelema, sealhulgas ELi ja Türgi vaheliste välispoliitikat ja piirkondlikke küsimusi käsitlevate dialoogide raames. Nõukogu märgib, et mitmes piirkondlikus ja geopoliitilises küsimuses on Türgi näidanud üles konstruktiivset lähenemisviisi. Nõukogu tunnustab Türgi olulist rolli İstanbulis Ukraina ja Venemaa kõneluste jätkuval hõlbustamisel ning Türgi üldist toetust Ukrainale ja panust Ukrainasse, mida tuleb säilitada ja laiendada.

GRUUSIA

124. Nõukogu kinnitab taas liidu toetust valdava enamiku Gruusia rahva püüdlustele kuuluda tulevikus Euroopasse.

125. Gruusia ametiasutuste võetud meetmed ei vasta ootustele, mida EL seab kandidaatriigile. Nõukogu märgib tõsist üldist tagasiminekut demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi valdkonnas, sealhulgas repressiivsete, põhiõigusi ja -vabadusi õõnestavate õigusaktide vastuvõtmine, kohtusüsteemi poliitiline ärakasutamine, opositsioonijuhtide tagakiusamine, meeleavaldajate ja ajakirjanike meelevaldne vahistamine ning kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemine.

126. Nõukogu mõistab hukka Gruusia ametivõimude levitatava desinformatsiooni ja ELi-vastased narratiivid ning kutsub üles neile lõppu tegema.

127. Nõukogu märgib kahetsusega Gruusia tagasiminekut üheksa meetme osas, mille alusel talle kandidaatriigi staatus anti. Seetõttu on Gruusia ELiga ühinemise protsess tegelikult seiskunud, kuni ametivõimud näitavad üles kindlat pühendumust vastupidisele kursile ja naasta ELiga ühinemise teele.
128. Nõukogu kutsub Gruusia ametivõime üles esimeste sammudena ELiga ühinemise suunas liikuma hakkamiseks vabastama kõik meelevaldselt kinni peetud poliitikud, ajakirjanikud ja aktivistid, tunnistama kehtetuks repressiivsed õigusaktid, võtma vastu demokraatlikud, terviklikud ja jätkusuutlikud reformid kooskõlas Euroopa integratsiooni aluspõhimõtetega ning lõpetama oma agressiivse narratiivi ELi, selle suursaadikute ja delegatsiooni juhi vastu.
129. Nõukogu kinnitab taas ELi toetust Gruusia suveräänsusele, sõltumatusel ja territoriaalsele terviklikkusele riigi rahvusvaheliselt tunnustatud piirides ning toonitab, et EL on jätkuvalt kindlalt pühendunud konfliktide rahumeelsele lahendamisele ning oma mittetunnustamis- ja osalemispoliitikale, sealhulgas selle kaudu, et Gruusias on kohal.
130. Nõukogu peab kahetsusväärseks, et Gruusia ei täida jätkuvalt viisanõudest vabastamise peatamise korda käsitlevas seitsmendas aruandes esitatud soovitusi, ning kutsub Gruusia ametivõime üles neid soovitusi täitma ja rakendama viivitamata viisanõude kaotamise kriteeriumid.
131. Nõukogu kordab oma kindlat ootust, et Gruusia intensiivistaks jõupingutusi ÜVJPga täieliku kooskõla saavutamiseks, kusjuures ta peaks esmajärjekorras ühinema Venemaa ja Valgevene vastu suunatud ELi piiravate meetmetega, mis on seotud Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõjaga. Samuti kutsub nõukogu Gruusia ametivõime üles hoiduma sellistest tegevustest ja avaldustest, mis on vastuolus ELi seisukohtadega välispoliitika küsimustes. Nõukogu innustab Gruusiat jätkama koostööd seoses ELi piiravatest meetmetest kõrvalehoidmise tõkestamisega.
-